

DEBAT

Stud. scient. Bent S. Hansen om Peter Madsen:
"Strukturel digtbeskrivelse", in Poetik I.1.

I analysen af Martials epigram:

Thais habet nigros, niveos Laecania dentes
Qua ratio est? Emptos haec habet, illa suos,

skriver analysatoren (Peter Madsen) følgende: "Det ville være naturligt..... at sætte stjålet og lånt lig ikke-egget; foræret, købt og "egen" lig egen. Men i dette digt lægges grænserne anderledes, nemlig således at alt hvad der ikke er "selvskabt" eller medfødt er lig "ikke-egen". Det kan lyde som sofistéri, men det er her digtets pointe ligger. På en måde skaber digtet sit eget værdisystem....". Det er selvfølgelig klart at egen (suos) i nogle tilfælde har den af Peter Madsen postulerede værdi; men det afhænger jo helt af, hvilket substantiv egen knytter sig til, foran substantiver der betegner legemsdele vil egen (suos) i almindelighed have betydningen medfødt eller ægte, det gælder substantiver som hår, øjne, nyrer og altså også tænder. At det forholder sig sådan ses også af at man i en parafrasering af digtet kan erstatte egen med ægte uden at meningen ændres. At sige at emptos og suos ikke i alle tilfælde er modsætninger er et udsagn uden mening, det svarer til at man siger at y og o ikke i alle tilfælde er modsætninger, selv om de er det, når de indgår i Syd og Nord. Det har kun mening at udtale sig om hvorvidt emptos dentes og suos dentes er modsætninger, og det finder man som nævnt frem til at de er, ikke alene i dette epigram, men overalt i daglig sprogbrug. Det Peter Madsen har analyseret sig frem til er altså ikke en egenskab ved digtet, men ved det medium, digtet er udtrykt i.

Det forekommer mig også, at analysen har andre mangler. På et vist tidspunkt i analysen indføres værdi-

dommen latterlig, uden at det begrundes ud fra den anførte tekst. Hvis der overhovedet er nogen begrundelse, er det, såvidt jeg kan se, denne: Epigrammet er en satire, satirer latterliggør et eller andet, det der i digtet tilskrives den negative valeúr må være latterligt; ergo - Laecania er latterlig, fordi hun har købte (kunstige) tænder. Jeg skal ikke anfægte rigtigheden af denne konklusion, blot påpege, at præmisserne nødvendigvis må være hentet uden for den forelagte tekst. Det er selvfølgelig kun en detalje, men måske ikke nogen uvæsentlig detalje, hvis analysen skal ses som "eksemplifikation af et standpunkt, der vel kan betragtes som strukturalistisk".

Bent S. Hansen

Per Aage Brandt om samme artikel:

1) Om Martial-semantikken: Der har indsneget sig en fejl i diagrammet (Poetik I.1) s. 63 idet "foræret" skal høre til nederste venstre klamme, ikke til øverste.

"På en måde skaber digtet sit eget indholdssystem gennem en indskrænkning af det normale paradigme". Højresiden (erhvervet/egen) skulle altså være en "indskrænkning" af venstresiden (ikke-egen/egen). Men efter diagrammet er det vel det centrale, femleddede paradigme, der indskrænkes. I så fald er det snarere denne hypotetiske størrelse, der er "normal", og de omkringstående to paradigmer er specielt Laecanias og Thais' måde at HABERE DENTES. Antager vi, at dette semantiske "sted" har momenterne ("suitas"), Farve og Værdi (neg/pos), som er indbyrdes koblet på en bestemt måde, og opløser vi epigrammet som på s. 62, vil Laecanias og Thais' egenskaber danne en karakteristisk kiasme:

Dentes Habere	"egenhed"	"farve"
neg	³ købte	¹ sorte
pos	⁴ naturlige	² hvide

1 → 4
Thais

2 → 3
Laecania

Eller 1 2 3 4
T → L → L → T
neg pos neg pos

Thais vinder, Laecania taber. (Læser man digtet baglæns, sker det modsatte). Forløbet giver "egenhed" en slags forrang, der forstørrelser dens pos/neg-værdier, således at de to vektorers ligevægt (1 - 4 / 2 - 3) erstattes af en "er-mere-værd"-relation; vi nærmer os "værdisystemet".

2) Om metonymi og metafor: Den første relation skulle være syntagmatisk, den anden paradigmatiske (s. 72 f.). Således skulle et af stilistikkens genstridigste problemer være løst, enkelt og elegant. Men måske er det alligevel nyttigt at tale mere direkte om, hvad der semantisk er på færde. I PMs eksempler er der tale om to "afbildningsrelationer" (r, se s. 39), gældende mellem to "semantiske områder":

skib og hest afbilder sejlads og ridt

skib på hav afbilder menneske alene i
hest på bjerg verden

Den første er tydeligvis, hvad vi har kaldt en mikroprojektion (se s. 39), den sidste en makroprojektion (pegende på et "overordnet" semantisk område). Derfor er det ikke blot muligt, men også nødvendigt, at metonymien samtidig er (d.v.s. er samtidig med) en metafor: ethvert semantisk emne del-

tager i det totale projicerede kompleks; ethvert semantisk emne er (for en ideal, optimal læsning) eller deltager i en metafor. Således set bliver i hvert fald den paradigmatiske funktion ikke helt så væsentlig, som den synes at være hos PM. Selv om den er der - og den mangler i meget korte digte - er den næppe selve sagen.

Per Aage Brandt

Peter Madsen: svar til Bent S. Hansen og Per Aage Brandt:

De to indlæg giver mig lejlighed til at præcisere og uddybe nogle af punkterne i min artikel, specielt dem, der angår indholdsbeskrivelse. Ved samme lejlighed vil jeg forsøge at give et lille indtryk af et par af de principielle sider af Lévi-Strauss' mytestudier.

I

1. Det er stadig et stort problem, hvordan en indholdsanalyse kan tage sig ud. Eftersom litteraturvidenskaben gerne vil have forankret sine spekulationer i de faktisk foreliggende tekster, forekommer det naturligt at søge hjælp i lingvistikken, som da også i nogle tilfælde er velvillig (Jakobson, Greimas m.fl.), men hvor man også kan møde udpræget modvilje mod samarbejde, som f.eks. hos Togeby. I artiklen "Littérature et linguistique" har denne formuleret nogle af sine betænkeligheder, hvoraf en ret afgørende er denne: "De to former for analyse interesserer sig ikke for det samme". (Immanence et Structure p. 205).

Som bekendt har den strukturelle sprogvidenskab i stor udstrækning koncentreret sig om beskrivelse eller analyse af sprogsystemet - i Jacobsons sprogbrug den kode, som muliggør de enkelte meddelelser. Og her er set særlig udtrykssystemerne og de gram-

matiske og morfologiske systemer, der er arbejdet med. Det er netop disse analyser, der har gjort et stort indtryk på andre humanistiske forskere. Men litteraturvidenskabens repræsentanter kan i farten let komme til at overse det faktum, som Togeby understreger: de litterære værker er meddelelser, sprogvidenskaben beskæftiger sig med koder. Og de træk ved de sproglige koder, som hidtil er blevet analyseret, kan ikke direkte udnyttes til dechifring af litterære værker. "I sprogvidenskaben er det nødvendigt at forstå et sprog for at kunne analysere det"; (smst.) det, der er et problem for litteraturvidenskaben, er en selvfølge for sprogvidenskaben, fortsætter Togeby.

Men spørgsmålet er, i hvilken forstand normalsproglige meddelelser er forståelige, eller for at genoptage den foreslåede sondring: er dagligsproglige meddelelser under alle omstændigheder eksplicitte? Det synes langt fra altid at være tilfældet - med mindre dagligsprogsbegrebet indskrænkes til at omfatte netop de eksplicitte meddelelser. I så fald synes Jakobson at have ret i at lingvister, der er døve for poetikkens problemer, kan være fortidige. Det er selvfølgelig et spørgsmål om forskningsstrategi, men det kan måske ligefrem i forbindelse med indholdsanalyse være en fordel at beskæftige sig med litterære værker, hvis afsluttede eller "lukkede" karakter synes at gøre dem mere håndterlige end en eller anden mængde af dagligsproglige ytringer. Og så her vender Greimas tingene om, idet han for at nå frem til nogle almene træk i organisationen af "det semantiske univers" undersøger nogle litterære "mikro-universer".

Togeby mener, man godt kan sige, at et litterært værk ligesom et sprog har et sæt regler; hvis dette også gælder de semantiske forhold, må det litterære regelsæt bl. a. bestå i et specielt system, som sammen med sprogets system bestemmer værket. I så fald kunne man måske gennem en analyse af det litterære værks system eller f. eks. af et forfatterskabs sys-

tem nå frem til visse formodninger om sprogets system.

Man kan måske ligefrem forestille sig et helt hierarki af systemer spændende fra det mest almene, sprogets, til de mere specielle; de for litteraturforskningen mest interessante problemer er netop knyttet til de regler, der kan ses som bestemmende en vis kæde af sætningers udformning: det er "l'analyse transphastique", der er væsentlig for litteraturvidenskab.

Man kan få en forestilling om en mulig type litterære semantiske systemer ved at se på det eksempel, Greimas i sin artikel om myteanalyse giver på kode: "Koden er en formel struktur bestående af et lille antal sem-kategorier, hvis kombination i form af sememer kan gøre rede for alle de indholdsstørrelser, som indgår i en given dimension af det mytologiske univers". Således kan "føde-koden" opstilles sådan:

		cru		vs		cuit
			frais			pourri
konsumeringens objekt		animal	végétal		animal	végétal
		(jaguar)	(hjort)		(grib)	(skildpadde)
konsumeringens subjekt						

Dyrene er dem, der optræder i den pågældende myte; træet repræsenterer det semantiske system, der - som det ses - kan gøre rede for forskellen mellem de opregnede dyr. "Føde-koden" er kun en af de koder, der spiller en rolle i myten.

Der synes, som nævnt, at være en vis mening i at opfatte litterære værkers meddelelser bl.a. som specielle koder, "under-koder", hvis opstilling af eftervisning i teksten altså bliver litteraturana-

lysens formål. Lad det være en radikal påstand, der for at være gyldig må modificeres, da den kun tager hensyn til ét analyse-niveau.

2. Martial-epigrammets semantik

Den semantiske del af Martial-analysen kan diskuteres, det er oplagt. Jeg vil derfor genoptage den i en anden formulering, der måske tydeligere fremhæver de principielle træk, som skulle være dens berettigelse.

Der er tale om to subjekter og to objekter, hvortil knyttes to sæt oplysninger. Gennem omtalen af tænderne når vi frem til en belysning af personerne, en analyse kan derfor passende tage sit udgangspunkt i de oplysninger, digtet selv formulerer:

d_T : nigros + suos

d_L : niveos + emptos

For ikke at tilsløre, at jeg i realiteten arbejder med de formodede danske ækvivalenter, anfører jeg i det følgende disse; jeg vil i øvrigt benytte mig af en opstilling, som kan lette fremstillingen, i det følgende betyder:

$\frac{a}{b} = \frac{x}{y}$

at a svarer til b som x til y.

a. Ud fra digtets parallel-formulering synes det rimeligt at opstille "tand-prædikaterne" således:

$\frac{\text{sort}}{\text{hvid}} = \frac{\text{sin}}{\text{købt}}$

b. Vi kan indføre en æstetisk norm (som formodes at gælde for digtet, men som iøvrigt tænkes at have en eller anden social status): hvide tænder er skønne, sorte er uskønne (1. hypotese):

$\frac{\text{sort}}{\text{hvid}} = \frac{\text{non sk}}{\text{sk}}$, hvoraf: $\frac{\text{non sk}}{\text{sk}} = \frac{\text{sin}}{\text{købt}}$

og $T = \frac{\text{non sk}}{\text{sk}}$

L = sk

c. Det bliver nu problemet at beskrive forholdet mellem "sin" og "købt". I første omgang kan vi gå ud fra den normalsproglige brug af disse termer. Det må i alt fald gælde, at "sin" bruges på to måder; f. eks. kan sætningen "han gav mig sin bog" have to betydninger, 1) han gav mig bogen, som han har skrevet, 2) han gav mig bogen, som tilhørte ham.

For at digtet kan få en pointe (og det er en gyldig grund) vælges den første betydning af "sin" (= f. eks. ikke-erhvervet, selv skabt eller naturlig), således at vi nu kan opstille forholdet:

$\frac{\text{non sk}}{\text{sk}} = \frac{\text{naturlig}}{\text{erhvervet}}$

Denne betydning af "sin" er ikke unormal, men heller ikke den eneste, derfor er skemaet (p. 63) både galt og rigtigt. Den hypotese, jeg forudsatte, kunne evt. formuleres sådan: "sin" må ikke benyttes i visse tilfælde, hvor der er mulighed for både den b ede og den snævre betydning (2. hypotese). En sådan regel er på en gang af sproglig og af moralsk karakter. Hvis denne - eller en lignende hypotese kan konfirmeres - og det er muligt - kan man altså sige, at digtet manifesterer en speciel sproglig kode, som ikke er i uoverensstemmelse med normalsprogets, men som er en indskrænk-

ning af denne. Men det er ikke særlig tydeligt i dette epigram, hvor konteksten virker i samme retning som nævnte regel. (1).

d. Vi kan nu spørge om personernes (T og L) hensigt med deres tænder. Det ville være naturligt, om L tillægges den hensigt at smykke sig, hvorimod T må formodes indifferent i denne henseende (4. og 5. hypotese):

$$\begin{array}{l} T \\ - \\ L \end{array} = \frac{\div sm}{sm}$$

(÷sm angiver at T er indifferent over for kategorien sm).

e. Vi kan nu klart se, at L søger at smykke sig med noget erhvervet, og vi kan som 6. hypotese sætte at dette er kritisabelt (social norm af etisk karakter):

$$\begin{array}{l} T \\ - \\ L \end{array} = \frac{\div kr}{kr}$$

Også denne hypotese begrundes i pointen, som vendt på hovedet bliver, at man bør være naturlig, altså en meget almen norm af moralsk karakter, som kan ses i sammenhæng med den sprogligt-moralske norm, som tidligere er opstillet (som 2. hypotese).

Vi kan nu skematisk opstille digtets forløb:

$$\begin{array}{l} T \\ - \\ L \end{array} = \left(\frac{\text{non sk } \div kr}{\text{sk}} \rightarrow \frac{\div kr}{kr} \right)$$

æstetisk etisk
norm norm

Det ses da tydeligt, at der er tale om et skift i synspunktet, som dybere set er et skift fra "synes" til "være" (paraitre vs être). Denne formel gør rede for forløbet på et dybere plan end den, PAAB opstiller; men det er rigtigt, at jeg i min analyse i poetik I.1 ikke tog hensyn til forløbet.

Som bekræftelse for den opstillede sprogligt-moralske norm (2. hypotese) kan følgende epigram anføres (VI, 12):

Iurat capillos esse, quos emit, suos
Fabulla: numquid illa, Paule, peierat?
(Fabulla sværger, at håret, som hun har købt, er hendes: hun begår da mened, Paulus?)

Svaret på det spørgsmål afhænger direkte af omtalte norm; hvis den gælder må det blive et ja, idet hun benytter "sin" i en tvetydig position. Der er ingen grund til at formulere en langstrakt analyse af dette epigram også, det skulle være klart, at nogle af hypoteserne fra den foregående analyse kan finde anvendelse og derved bekræftelse her, altså at nogle af de omtalte systemer eller koder findes manifesteret i dette epigram. Hvis den her nævnte Paulus antages at være den samme som i det andet tidligere citerede epigram, bliver der tale om en dobbelt spydighed, rettet på én gang mod Fabulla og Paulus: (II, 20).

Carmina Paulus emit, recitat sua carmina Paulus.
Nam quod emas, possis iure vocare tuum.
(Paulus har købt digte, Paulus foredrager sine digte. Thi det du køber, kan du vel med rette kalde dit.)

Hermed skulle jeg have besvaret den væsentligste del af kritikken, og ovenstående skulle yderligere kunne tjene som et eksempel på en analyse, der bevæger sig fra digtet til en tolkning. Det er som sagt ikke for selve analysens skyld - det er jo ikke ligefrem noget vanskeligt digt - men for princippernes skyld, jeg

breder mig: analyse-proceduren består her i en række hypoteser om relationer i digtet eller i systemer, som formodes manifesterede i digtet, samt i udledninger af disse hypoteser ("deduktioner"). Der gives ingen induktiv vej til en beskrivelse - i alt fald ikke de første mange år.

3. Metafor og metonymi

PAaB har ganske ret i at afsnit 3.1 ikke er særlig klart. Da eksemplet kan illustrere nogle vigtige litterære fænomener, vil jeg tillade mig at genoptage analysen af det. Skematisk kan forholdene opstilles således:

a: el barco sobre la mar	skibet på havet
+ : y	og
b: el caballo en la montaña	hesten i bjergene

kvalifikation
(tematik)

ensomhed

a'	=	b'	metafor-	} afbild-
↑		↑	relation	
a	+	b		
↑		↑		
a''	→	b''	metonymi-	} afbild-
↑		↑	relation	
funktioner (fortælling)		sejle (=)	ride	

flugt

De lodrette pile betegner afbildningsrelationer, af hvilke der her er to arter: metonymirelationen, som betinges af en forbindelse mellem x og x'' , og metaforrelationen mellem x og x' . For den sidste relations vedkommende er det ikke let at finde betingelsen, det er ikke tilfredsstillende at tale om lighed. Man kan vel sige så meget, som at den sproglige formulering muliggør en tilordning af et indhold, der kan betragtes som implicit.

Men der er også de vandrette relationer: mellem a' og b' er der tydeligvis en lighed (=), ligesom mellem a og b . Mellem a'' og b'' består den forbindelse (\rightarrow), at det er to måder at bevæge sig på (flygte), som naturligt følger efter hinanden. Heraf forvirringen: der kan - til dels - være tale om lighed og forbindelse såvel "lodret" som "vandret". Min bemærkning (Poetik I.1, p. 73) går da ud på, at relationerne ($a - a''$ og $b - b''$) betinges af forbindelsen skib - hest, mens relationerne ($a - a'$ og $b - b'$) skulle betinges af ligheden i den sproglige formulering - altså begge betingelser i a og b , som jo er udgangspunktet. Dette er antagelig kun til dels rigtigt for metonymi-relationernes vedkommende, de kom måske nok i stand under alle omstændigheder, som PAaB skriver, men at de befæstes på denne måde kan der vist være noget om.

Metafor-relationerne er vanskelige at klare. Som nævnt bestemmes et sådant implicit indhold i høj grad af konteksten, det er ikke ganske givet, at det angivne indhold ville etablere sig, hvis f. eks. a stod alene, ligesom det ville være vanskeligt at vælge mellem de muligheder for implicit indhold den tekstlige enhed åbner uden hensyntagen til en kontekst. En semantisk analyse af denne art bygger i meget høj grad på gentagelse eller om man vil redundans. Lévi-Strauss har i sine myte-studier fremhævet det metodologiske princip, der består i sammenstilling af parallelle dele af samme myte eller af flere myter, en sammenstilling, der er nødvendig for bestemmelsen af elementernes betydning (jvf. næste afsnit). Dette princip må også have gyldighed i litteraturforskningen, hvor en "tematisk" analyse altså må hente sine argumenter i parallelførelser eller gentagelser inden for den betragtede tekstmængde.

Og det er netop det, der impliceres i påstanden om at metafor-relationen - i dette tilfælde - betinges af en lighed mellem de to tekstelementer; eller snarere: muligheden for tilordning af samme indhold til to tekstelementer bekræfter tilordningen af dette

indhold til hver af tekstelementerne. Og så kan vi vende tilbage til metonymien og spørge om ikke også denne relation kommer i stand eller bekræftes ved den mulige forbindelse mellem de to funktioner, eller altså på grund af ligheden mellem tekstelementerne, muligheden for tilordning af samme type indhold til de to dele. Det lille eksempel kan altså illustrere et meget alment analyseprincip.

Som nævnt er tekststumpen også interessant derved, at den giver et eksempel på manifestation i samme tekstenheder af to forskellige organiseringer af de litterære indhold: begivenhedsforløb og tematik.

Endelig kan man se flugten som noget "ydre", mens ensomheden er noget "indre", således at teksten altså på én gang beskriver heltens situation og handlinger og hans følelser ved denne situation: teksten placerer sig på én gang uden for og inden i helten. Dette er vist et ret hyppigt fænomen i litterær sprogbrug, i alt fald et træk, som det er vigtigt at være opmærksom på ved f. eks. romananalyse, hvor man kan være tilbøjelig til at opholde sig ved én af siderne.

Med fare for at øge forvirringen kan man sige, at "sejle" og "ride" tilsammen manifesterer et "flugttema", som er den ydre side af ensomheden: helten er flygtning og ensom. Dette blot for at understrege den nære forbindelse, der kan være mellem funktioner og kvalifikationer, eller altså mellem begivenhedsforløb og tematik. De to former for analyse er i en vis forstand komplementære.

II

Det er en umulig opgave på nogle få sider at referere blot en enkelt af de analyser Lévi-Strauss foretager af sydamerikanske myter i sine "Mythologiques": ustandselig må andre myter drages ind og der må gøres rede for etnologiske forhold. Jeg skal derfor

ikke forsøge noget sådant, men nøjes med nogle korte bemærkninger om nogle af de principielle sider af sagen, som forhåbentlig kan virke stimulerende for interessen. Ligesom artiklen fra 1945, "L'analyse structurale en linguistique et en anthropologie", kan betragtes som en optakt til disputatsen om slægtskabssystemerne (jvf. Svend Johansens artikel i Vindrosen 7/67), således kan en artikel fra 1955, "La structure des mythes", ses som en optakt til mytestudierne. Jeg går derfor ud fra denne principielle artikel og nogle uddybninger i Le cru et le cuit.

4. Mytemerne

Myter er oversættelige i samme forstand som digte er uoversættelige: "Myternes substans befinder sig hverken i stilen, i fortællemåden eller i syntaksen, men i beretningen..." (p. 232). Det væsentlige i myterne er altså i princippet uafhængigt af formuleringen, derfor må de "konstituerende elementer" søges på et sprogligt niveau, som ligger "over" dem, en sproganalyse normalt beskæftiger sig med: "... disse konstituerende elementer implicerer dem, som normalt indgår i sprogstrukturen, nemlig fonemerne, morfemerne og "semantemerne", men de forholder sig til disse sidste som disse til morfemerne og disse igen til fonemerne" (semantemer svarer vist til det, Greimas kalder sememer, jvf. Karsten Olesens artikel). Det er da naturligt at søge myternes konstituerende elementer, mytemerne, på sætningsplanet, og et mytem bliver da "tilordningen af et prædikat til et subjekt", altså af relationel natur.

5. Fra forløb til system

En myte kan betragtes som et forløb af mytemer, men det er ikke hele sagen. For at kunne behandle myten må man finde frem til nogle relationer mellem mytemerne, der taget hver for sig ikke giver mulighed for en underbygget tolkning. I Le cru et le cuit formuleres

det princip, som Lévi-Strauss anvender, meget klart (det præsenteres der som "en af den strukturelle metodes væsentlige regler"):

"Umiddelbart må enhver syntagmatisk kæde betragtes som uden fast betydning; enten viser der sig ikke direkte nogen betydning, eller også mener man at finde en betydning, men da uden at vide om den er rigtig. Denne vanskelighed kan kun overvindes på to måder. Den ene består i at dele den syntagmatiske kæde i led, der kan lægges over hinanden, idet man viser, at de består i en række variationer over samme tema. Den anden fremgangsmåde, som er den førstes komplement, består i at lægge en hel syntagmatisk kæde, med andre ord en hel myte, over andre myter eller myteafsnit. Det drejer sig altså i begge tilfælde om at erstatte en syntagmatisk kæde med en paradigmatiske mængde, forskellen består i, at denne mængde i det første tilfælde er unddraget af kæden, mens det i det andet tilfælde er kæden, der indordnes i mængden. Men hvad enten paradigmet konstitueres af dele af kæden eller kæden selv tager plads som led i paradigmet bliver princippet det samme. To syntagmatiske kæder eller dele af den samme kæde, som taget hver for sig ikke giver nogen sikker betydning, får en sådan ved at de modstilles." (p. 313).

6. Ødipus-myten

Et eksempel kan vise, hvorledes dette tager sig ud i praksis: Ødipus-myten kan stilles op på denne måde, idet mytemer, som er variationer over samme tema (jvf. citatet) stilles over hinanden:

Cadmos cherche
sa soeur Europe,
ravie par Zeus

Cadmos tue
le dragon

les Spartoi S'ex-
terminent mutu-
ellement

Labdacos (père
de Laios)="boi-
teux" (?)

OEdipe tue son
père Laios

Laios (père d'OE-
dipe)="gauche" (?)

OEdipe im-
mole le
Sphinx

OEdipe="pied-
enflé" (?)

OEdipe épouse
Jocaste, sa
mère

Etéocle tue
son frère Po-
lynice

Antigone enter-
re Polynice,
son frère, vio-
lant l'indic-
tion

"Alle relationerne i samme kolonne har, formoder vi, et fælles træk, som det er opgaven at finde frem til." (237)

1. kolonne: "rapports de parenté sur-estimés"
2. kolonne: "rapports de parenté sous-estimés ou dévalués"

Ødipus gifter sig med sin moder, han holder altså ikke "den rigtige afstand" til sin slægtning; Eteokles dræber sin broder, han opretholder altså ikke "den rigtige tilknytning til sin slægtning. Forholdet i anden kolonne er med andre ord "det omvendte" af det i første.

I fjerde kolonne er anført nogle hypotetiske betydninger af navnene. Vi kan her se en af fordelene ved sammenstilling af flere syntagmatiske led, idet der synes at bestå et fællesskab mellem navnenes eventuelle betydninger: "difficulté à marcher droit". (p 237).

3. kolonne: "negation af menneskets oprindelse af jorden". (Sphinxens gåde drejede sig om menneskets natur og dragen er "et jordfødt uhyre, som må dræbes for at menneskene kan opstå af jorden").

Hvordan kan nu fjerde kolonnes betydning indkredses? Her går Lévi-Strauss vejen over nogle andre folkeslags traditionelle forestillinger om at jordfødte væsener halter. Det fælles træk i fjerde kolonne kan således være: "fastholden ved menneskets oprindelse af jorden. "Der er altså samme forhold mellem tredje og fjerde kolonne som mellem første og anden: "Vanskeligheden ved at sammenholde relationsgrupperne er overvundet - eller rettere erstattet - ved understregningen af at to kontradiktatoriske relationer mellem dem er identiske, for så vidt som de begge, taget hver for sig, er kontradiktioner." (p 239). Men hvad "betyder" efter dette Ødipus-myten: Lévi-Strauss giver følgende svar, som jeg citerer på fransk for at undgå evt. at forråde teksten:

"Il exprimerait l'impossibilité où se trouve une société qui professe de croire à l'autochtonie de l'homme (ainsi Pausanias, VIII, xxix, 4: le végétal est le modèle de l'homme) de passer, de cette théorie, à la reconnaissance du fait que chacun de nous est réellement né de l'union d'un homme et d'une femme. La difficulté est insurmontable. Mais le mythe d'Œdipe offre une sorte d'instrument logique qui permet de jeter un pont entre le problème initial - naît-on d'un seul, ou bien de deux? - et le problème dérivé qu'on peut approximativement formuler: le même naît-il du même ou de l'autre? Par ce moyen, une corrélation se dégage: la sur-évaluation de la parenté

de sang est, à la sous-évaluation de celle-ci, comme l'effort pour échapper à l'autochtonie est à l'impossibilité d'y réussir. L'expérience peut démentir la théorie, mais la vie sociale vérifie la cosmologie dans la mesure où l'un et l'autre trahissent la même structure contradictoire. Donc la cosmologie est vraie". (p 239)

7. La pensée mythique

Myteforskningens egentlige formål er for Lévi-Strauss at beskrive "la pensée mythique", at finde frem til myternes "syntaks", som fremtræder gennem en analyse som den foregående, men som jeg om lidt skal give et tydeligt eksempel på.

Det er i den sidste ende umuligt at fastlægge et overordnet betydningslag i en myte: "...hvis man spørger hvilket egentligt indhold alle disse betydninger, som er hinandens udtryk, henviser til, for det må forholde sig sådan, at de i den sidste ende tilsammen udtrykker noget, så er det eneste svar den bog antyder, at myterne udtrykker den "ésprit", som skaber dem ved hjælp af den verden, den selv er en del af." (CC p 346).

Et vigtigt træk ved denne "pensée mythique" påviser Lévi-Strauss i myte-artiklen; eksemplet kan samtidig vise en anden udformning af det der antydedes i Ødipus-analysen om overvindelse af en uoverstigelig modsætning: "den mytiske tanke bevæger sig gennem afdækning af visse modsætninger mod en stadigt tiltagende mediering mellem dem.

Lad os tage to termer, hvorimellem overledning synes umulig, de erstattes af to ækvivalente termer, som tillader en tredje som mellemlid. Herefter erstattes en af de polære termer og mellemlidet med en ny triade og således videre."

Første led i en sådan mediering kan se således ud (smst.):

første par

første triade

liv

agerbrug
jagt
krig

død

Agerbrug er forudsætning for liv, krig medfører død; her er altså tale om ækvivalens. Jagt medfører død ligesom krig gør det, men jagt giver på den anden side ligesom agerbrug mulighed for liv; jagt kan altså fungere som mellemlid.

Det er et stort og vanskeligt spørgsmål, hvilken status en sådan "pensée" kan have i forhold til den enkelte myte og til den enkelte mytefortæller. Lévi-Strauss tillægger den en status parallelt med sprogsystemets, men hans opfattelse har paradoksale konsekvenser: "Nous ne prétendons donc pas montrer comment les hommes pensent dans les mythes, mais comment les mythes se pensent dans les hommes, et à leur insu." (CC p 20). Dette blot for at antyde problemstillingen i forbindelse med myterne, interesserede kan bl. a. henvises til Yvan Simonis' bog om Lévi-Strauss.

Det her givne grundlag er ikke tilstrækkeligt til en ordentlig sammenstilling af myte-analyse og literaturanalyse, en sammenstilling, som absolut bør foretages. Jeg har i afsnit 1 og 3 strejft nogle muligheder, men overlader i øvrigt den videre løsning og spekulation til læserne.

Note 1: Den franske udgave af Martial oversætter således:

"Thaïs a les dents noires, Laecania les a blanches comme la neige. Quelle en est la raison? C'est que l'une a acheté les siennes, tandis que l'autre les tient de la nature." ("Budé-udg.")

BIBLIOGRAFI:

- A. J. Greimas: Sémantique structurale, 1966
 - - - : Eléments pour une théorie de l'interprétation de récit mythique, i Communications 8, 1966
 (- - - : La description de la signification et la mythologie comparée, i L'Homme, III.3, 1963)
 Sv. Johansen: Lévi-Strauss og strukturalismen. Vindrosen 7/67
 Cl. Lévi-Strauss: Anthropologie structurale, 1958
 - Le cru et le cuit, 1964
 Yvan Simonis: Claude Lévi-Strauss ou la "Passion de l'inceste", Introduction au structuralisme, 1968
 K. Togeby: Immanence et Structure, 1968